

УДК 37.013.42

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ У СУЧАСНИХ ПРІОРИТЕТАХ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Борисюк С. О., Бейгер Г.

Стаття присвячена вивченню ставлення сучасної молоді до актуальних соціальних проблем як важливого чинника її соціалізації в Україні та Польщі. За даними показниками ступеня значущості проблеми та розподілом респондентів за критеріями віку і регіону проживання визначалася пріоритетність соціальної проблеми для сучасної молоді у гендерному аспекті. Результати даного дослідження можна використати для подальшого вивчення актуальних проблем соціальної сфери.

Ключові слова: соціалізація, молодь, соціальна проблема.

В статье рассматриваются результаты изучения отношения молодежи к актуальным социальным проблемам в Украине и Польше. По показателям степени значимости проблемы и распределению респондентов по критериям возраста и региона проживания определялась приоритетность проблемы для современной молодежи в гендерном аспекте. Результаты исследования можно использовать для дальнейшего изучения актуальных проблем социальной сферы.

Ключевые слова: социализация, молодежь, социальная проблема.

The article is devoted to a study of attitudes in young people toward pressing social problems as an important factor of their socialization in Ukraine and Poland. Priority levels of problems for today's youth in the aspect of gender have been determined according to indicators of significance and distribution among age groups and places of residence. The results of this study can be used for further research into pressing problems in the social sphere.

Key words: socialization, youth, social problem.

Постановка проблеми. Необхідність рішучого повороту до реальних, практичних завдань будівництва правової, демократичної держави, вирішення цілого комплексу політичних, соціально-економічних проблем, що виникають у зв'язку з цим, передбачає переосмислення всіх суспільних та індивідуально-особистих цінностей, формування на цій основі нової системи світоглядних орієнтацій молоді як майбутнього нашої держави. Тому входження України у нову історичну епоху та пов'язані з цим фундаментальні зміни економіки, суспільного життя та духовної сфери, відродження національних традицій висувають на перший план проблему соціалізації молоді. Значне місце у соціалізаційному процесі відводиться вибору особистістю системи соціальних пріоритетів, формуванню цінностей, мотивів, інтересів та ідеалів, які забезпечували б участь молоді у розбудові української держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціалізація молодої людини у сучасних умовах повинна сприяти її самовдосконаленню та самореалізації, що, у свою чергу, позитивно впливає на оздоровлення суспільства у цілому. Соціалізація неможлива без активної участі молоді у процесі засвоєння широкого кола соціальних цінностей, понять та навичок, на ґрунті яких складається її повсякденне життя. Таким чином, під пильною увагою опиняються проблеми молоді, що вивчаються за багатьма напрямками, у різноманітних сферах життєдіяльності: праці, навчання, сім'ї, неформальних організаціях, під час дозвілля, що передбачає активний обмін інформацією з іншими зацікавленими науками. Це говорить про те, що проблеми молоді неодноразово ставали тією чи іншою мірою предметом вивчення багатьох вчених, на міждисциплінарних аспектах її формування, розвитку й реалізації потенціалу. Саме у такому контексті розглядаються праці вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: демографів (Ю. Корчак-Чепурковського, А. Рославського-Петровського, Б. Урланіса, С. Пирожкова), психологів (Ш. Бюлер, Т. Титаренка, С. Васильківа), соціологів (К. Мангейма, Г. Шельського, С. Іконнікової, О. Балакіревої, Н. Черниш),

антропологів (П. Парсонса, Дж. Колемана), економістів (Н. Зібера, І. Лукінова, М. Бурда, Г. Манківа); соціальних педагогів (О. Безпалько, І. Зверєвої, А. Капської, Г. Лактіонової, О. Плахотнік тощо).

Державні економічні і соціальні програми практично не враховують специфічну соціальну позицію молодого покоління у процесі суспільного розвитку. У зв'язку з цим слід підсилити увагу до соціальних проблем молоді, яка бере відповідальність за майбутнє країни.

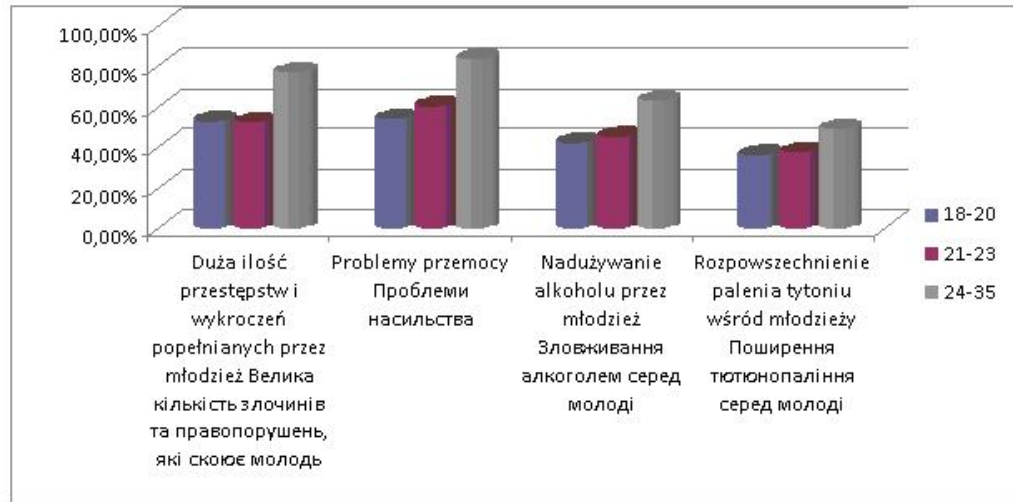
Метою даної статті є представити та проаналізувати результати вивчення, які ж саме соціальні проблеми значущі для сучасної молоді України та Польщі та які спостерігаються фактори впливу на вибір пріоритетності цих проблем.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи ставлення сучасної молоді України та Польщі до актуальних соціальних проблем, ми визначили основні завдання дослідження: 1) розкрити зміст основних значущих соціальних проблем для сучасної молоді; 2) виявити вплив регіональних, вікових та гендерних умов на вибір респондентами пріоритетності соціальних проблем.

Дане дослідження здійснювалося групами студентів (С-31, СП-31) факультету психології та соціальної роботи НДУ ім. М. Гоголя у вищих навчальних закладах міста Ніжин (Україна) та студентами Вищої державної професійної школи міста Хелм (Польща). Представникам студентської молоді пропонувалося прорангувати 22 соціальні проблеми з наведеного в анкеті їх переліку, відповідаючи на запитання “Якою мірою особисто вас турбують зазначені проблеми?”, а саме: поширення ВІЛ/СНІДу, поширення наркоманії, поширення венеричних захворювань серед молоді, велика кількість злочинів та правопорушень серед молоді, проблема насильства, зловживання алкоголем серед молоді, проблема здорового способу життя, легковажне ставлення молоді до статевих стосунків, поширення тютюнопаління серед молоді, безробіття молоді, недостатні можливості для занять спортом, низький рівень медичного обслуговування, стан довкілля, загальна криза моральності, незначні можливості задоволення культурних проблем, низький рівень проінформованості про здоровий спосіб життя, розповсюдження порнографії, проблема суїциду, проблема торгівлі людьми, проблема молоді сім'ї. Усього опитано 845 осіб в Україні та 160 студентів у Польщі (різної статі, кількох вікових груп, мешканців міст і сіл).

Загальні результати опитування в Україні молоді показують, що *першочерговими проблемами українська молодь визначає*: поширення ВІЛ/СНІДу, наркоманії, венеричних захворювань, проблему насильства, злочини, зловживання алкоголем, тютюнопаління, проблему суїцидів та легковажне ставлення молоді до статевих стосунків. *До загальних проблем* відносяться – проблеми молоді сім'ї, недостатні можливості для занять спортом, стан довкілля, загальна криза моральності, незначні можливості задоволення культурних потреб, безробіття, низький рівень проінформованості про здоровий спосіб життя, розповсюдження порнографії та розповсюдження дитячої порнографії, проблема торгівлі людьми. Зазначена проблематика є актуальною не тільки для України, але і для європейських країн, зокрема для Польщі. Представникам студентської молоді (160 студентів Вищої державної професійної школи у Хелмі) було запропоновано прорангувати ті ж самі 22 соціальні проблеми, і результати визначення найбільш пріоритетних з них для польських студентів представлені у діаграмі 1.

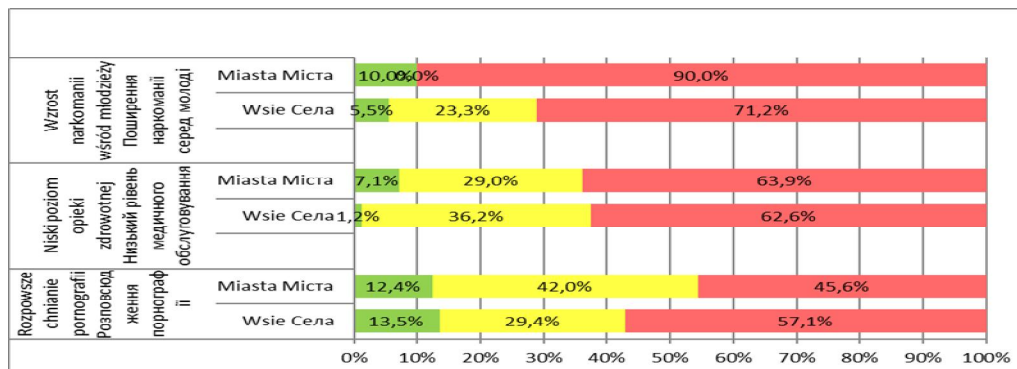
Загальні результати дослідження вказують на те, що найбільш пріоритетними для польської студентської молоді є проблеми великої кількості злочинів та правопорушень, які скоює молодь, насилля, зловживання алкоголем та поширення тютюнопаління. Як бачимо, молодь Польщі визначає для себе важливими ті ж соціальні проблеми, що і молодь в Україні. У віковому аспекті спостерігається чітка тенденція до збільшення значущості проблеми відповідно до підвищення віку представників молоді Польщі. Якщо взяти до уваги гендерний аспект аналізу результатів проведеного у Польщі дослідження, то у переважній більшості пріоритетні соціальні проблеми більше турбують респондентів жіночої статі, аніж чоловічої. Серед пріоритетів, які вже були описані вище, польська молодь жіночої статі визначає як актуальну для себе проблему поширення дитячої порнографії, проблему насильства та наркоманії.

Діаграма 1. Розподіл актуальних соціальних проблем щодо їх значущості для молоді у Польщі, %

У результаті аналізу відповідей польських студентів в регіональному аспекті спостерігається деяка відмінність у порівнянні з Україною. Як показує діаграма 2, за регіональним критерієм у Польщі найбільше міську молодь турбує проблема поширення наркоманії – 90 %, майже однаково з обох регіонів турбують молодь проблема низького рівня медичного обслуговування (відповідно 63,9 та 62,6 %). А проблема розповсюдження порнографії у переважній більшості турбує сільську молодь – 57,1 % проти 45,6 % – для молоді з міста.

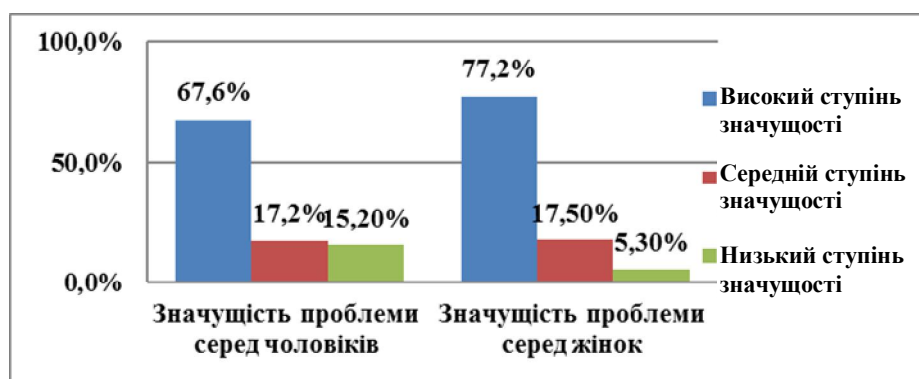
Якщо визначити в Україні особливості змісту пріоритетних для молоді соціальних проблем у гендерному, віковому та регіональному аспектах, то на першому місці щодо значущості українці вибирають проблему поширення ВІЛ/СНІДу в молодіжному середовищі (дана проблема не визначена польськими респондентами як актуальна для сучасної молоді). Очевидно, це не випадково, бо незалежно від того, що Україна вважається країною з низькою інфікованістю вірусом, її середовище характеризується високим рівнем поширеності, і вірус може розповсюджуватися швидко, особливо серед молоді.

Діаграма 2. Розподіл вибору студентами Польщі пріоритетних соціальних проблем за регіональним критерієм, %

Для перевірки описаних вище тенденцій та конкретизації їх в умовах українського регіону було проведено дослідження і результати подано в наступних діаграмах.

З показників діаграми 3 видно, що більша кількість жінок (77,2 %), ніж чоловіків (67,6 %), надають проблемі поширення ВІЛ/СНІДу високого ступеня значущості. Якщо подивитися розподіл вибору пріоритетності соціальних проблем у регіональному аспекті, то високого ступеня значущості даній проблемі надають 85 % містян проти 72,2 % мешканців сільської місцевості.

Діаграма 3. Гендерний аспект значущості проблеми поширення ВІЛ/СНІДу серед студентської молоді в Україні

Щодо вікового аспекту у вивченні важливості для молоді проблеми поширення ВІЛ/СНІДу, то тут спостерігається тенденція до підвищення ступеня значущості проблеми серед молоді з підвищенням її віку. Отже, можна зробити висновок, що чим старша людина, тим більше вона усвідомлює важливість проблеми та розуміє наслідки поширення ВІЛ/СНІДу у молодіжному середовищі.

Результати опитування студентів в Україні вказують, що на пріоритетному місці серед значущих визначилась проблема поширення наркоманії у сучасному молодіжному середовищі.

Проблема глобального поширення наркоманії є однією з найгостріших у системі забезпечення національної безпеки України і потребує негайного втручання держави. Наркотизм у сучасних умовах є негативним і суспільно небезпечним явищем, яке виражається в сукупності антисуспільних, протиправних діянь, спрямованих проти здоров'я населення, а також у незаконному вживанні наркотичних засобів і психотропних речовин, незаконних операціях з ними, сприянні їх незаконному обігу. Це явище поєднує соціальний, правовий, кримінологічний, економічний, біологічний і екологічний аспекти. Результати вивчення гендерного аспекту поширення наркоманії як важливої соціальної проблеми подано у діаграмі 4.

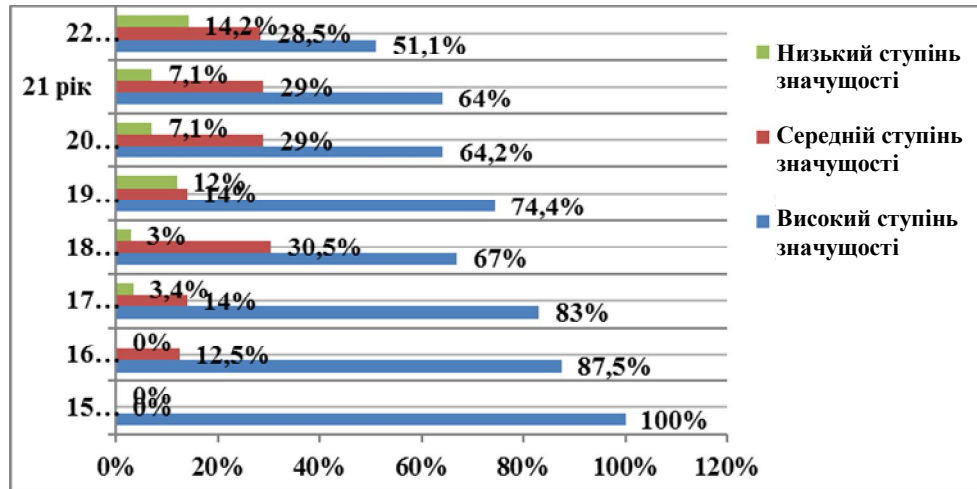
Діаграма 4. Гендерний аспект значущості проблеми наркоманії серед молоді, %

Таким чином, на діаграмі 4 ми чітко бачимо, що для респондентів чоловічої статі – 80 % і для 70 % жіночої статі переважає високий ступінь значущості проблеми поширення наркоманії серед молоді в Україні.

Регіональний аспект даної проблеми вказує, що для жителів міста (75,4 %) і для жителів села (71,4 %) проблема поширення наркоманії серед молоді має порівняно однаково високий ступінь значущості.

У віковому аспекті вибору пріоритетів у ставленні респондентів до проблеми поширення наркоманії спостерігається тенденція до підвищення значущості проблеми відповідно до зменшення віку респондентів. Про це свідчать показники діаграми 5, які можна пояснити посиленням уваги саме учнівської молоді до даної

проблеми у процесі проведення тематичних просвітницьких заходів щодо попередження та соціально-профілактичної профілактики поширення наркоманії у молодіжному середовищі.

Діаграма 5. Віковий аспект вивчення значущості для молоді поширення проблеми наркоманії, %

Правопорушення та насилля в українському молодіжному середовищі займає у виборах респондентів наступне пріоритетне 3-тє місце за шкалою значущості.

Причинами та умовами злочинності є система соціально негативних явищ та процесів, які її детермінують. Фактори, що сприяють формуванню протиправної поведінки неповнолітньої та молоді особи, потрібно шукати, насамперед, у конкретному соціальному середовищі, яке її оточує. Виховання включає у себе комплекс різноманітних заходів із профілактики правопорушень як аспект, що забезпечує ефективність виховної діяльності у цілому. Це дозволяє розглядати детермінанти, що зумовлюють протиправну поведінку неповнолітніх та молоді, у плані вияву негативних сторін взаємодії соціального середовища та особистості, маючи на увазі необхідність детального аналізу процесів, що відбуваються в суспільстві.

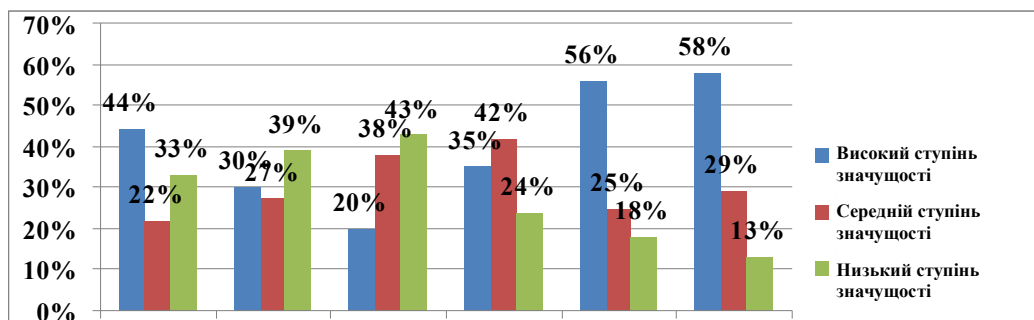
За даними нашого дослідження, у гендерному аспекті ставлення сучасної молоді в Україні до проблеми великої кількості злочинів та правопорушень більше хвилює чоловіків, ніж жінок.

У регіональному аспекті проблеми великої кількості злочинів та правопорушень для сільської молоді має переважно середній рівень значущості, у місті – високий.

У представників української молоді жіночої та чоловічої статі однаково проявляється тенденція щодо визначення проблеми насильства у молодіжному середовищі і має високий ступінь значущості для 43 % жінок і 45 % чоловіків, та спостерігається певна відмінність щодо визначення пріоритетності проблеми для молоді з міста – 40 % і села – 34 %.

Не так однозначно дана проблема як пріоритетна визначається молоддю різного віку. За даними діаграми 6, проблема насилля особливо хвилює молодь 21–22 років (56 % та 58 %) та сімнадцятирічних респондентів – 44 %. А от для молоді 18–20 років проблема насильства перебуває на середньому та низькому рівні значущості. Такі показники можна пояснити причиною зміни факторів соціалізації: у 17 років переважно учнівська молодь закінчує школу, а у 21–22 років студенти завершують здобуття вищої освіти. Тому потрібна підвищена увага до таких критичних вікових періодів усіх установ та закладів, які мають вплив на соціалізацію молоді у нашій державі.

Наступне високе рейтингове місце серед пріоритетних соціальних проблем для сучасної молоді в Україні та у Польщі займають проблеми зловживання алкоголем серед молоді та суїцид.

Діаграма 6. Проблема насильства у молодіжному середовищі: віковий аспект

Початок XXI століття в Україні характеризується ускладненням і загостренням комплексу проблем, пов'язаних із вживанням алкогольних напоїв. Пияцтво у сучасному українському суспільстві набуло особливо хворобливого характеру майже за всіма показниками – рівнем споживання алкоголю, захворюваності, смертності на ґрунті зловживання спиртними напоями. Спостерігається все більше прилучення до алкоголю молоді.

З цих причин проведене нами дослідження щодо вибору сучасною молоддю значущих для себе соціальних проблем є особливо актуальним і результати можуть бути корисними для усіх державних структур, які мають вплив на процеси соціалізації молодого покоління.

Разом з тим результати дослідження неоднозначні. Наприклад, у гендерному аспекті проблема зловживання алкоголем є більш значущою для чоловіків (46,9 %) і менш значуща для жінок (36 %).

У регіональному аспекті проблема зловживання алкоголем є більш значущою для 42,1 % жителів міста і менш значуща для молоді із сільської місцевості – 24,3 %.

У віковому аспекті результати опитування молоді в Україні вказують на те, що проблема зловживання алкоголем є більш значущою для 20–22-річних респондентів (відповідно 40, 44 та 50 %); має середній ступінь значущості для 16-річних (60 %) та для 18-річних респондентів (44,8 %). Найменш значущою проблема є для опитуваних 17 років (40 %) та 19-річних (36,4 %).

Підсумовуючи вивчення пріоритетності соціальних проблем у молодіжному середовищі, можна сказати, що проблема зловживання алкоголем є актуальною для молоді України та Польщі.

Висновки. Результати даного дослідження можна використати як щодо подальшого вивчення актуальних для соціальної педагогіки проблем, так і у роботі соціального педагога та соціального працівника. Для організації та проведення соціально-профілактичної роботи серед дітей та молоді з урахуванням місцевих особливостей, для оперативного коректування та оцінки її ефективності потрібно постійно, на регулярній основі відстежувати ситуацію прояву важливих соціальних проблем у молодіжному середовищі, тобто проводити на науковій основі моніторинг усіх факторів ризику, як на місцевому, так і на державному рівнях в Україні та Польщі.

Література

1. Коваль Г. Актуальні проблеми молоді України / Г. Коваль // Вісник Львівського університету. – 2012. – Вип. 28.
2. Марченко О. П. Молодь і сучасне суспільство / О. П. Марченко. – К. : ДЕТУТ, 2012.
3. Шадій Ю. Г. Сучасна українська молодь: проблеми та шляхи їх вирішення / Ю. Г. Шадій // Тижневик "Волинь". – 2014. – № 1089.
4. Шведова Н. О. Про здійснення насильства серед молоді / Н. О. Шведова // Насильство і соціальні зміни. – 2014. – № 2–3. – С. 7–8, 9–10.
5. Яременко О. Аналіз економічної ефективності проектів з профілактики ВІЛ/СНІДу в Україні / О. Яременко. – К., 2015. – 99 с.